

FOTO: ANNE VANDENBOSCH

IBR en BVD zijn 2 belangrijke infectieuze rundveeziekten die op een rundveebedrijf heel wat schade kunnen veroorzaken. Hoewel men deze ziekten vaak in één adem uitspreekt, verschillen ze toch sterk van elkaar. Ze vragen ook ieder een ander plan van aanpak. – LAURENCE HUBRECHT &

WALTER WILLEMS, VLAAMSE OVERHEID, ADLO ; SIGRID STOOP, DGZ –

Voorkomen en bestrijden van IBR en BVD

Infectieuze bovine rhinotracheïtis (IBR) wordt veroorzaakt door een virus dat de bovenste luchtwegen aantast. Begin jaren 70 werd deze ziekte geïmporteerd vanuit Canada. Vandaar dat men het ook wel over de Canadese griep heeft, als het over dit virus gaat.

Een besmetting verloopt via neus, muil of oog. Besmette dieren ontwikkelen na enige tijd antistoffen waardoor ze een zekere vorm van bescherming krijgen. Kenmerkend voor het virus is dat het latent (verborgen) aanwezig is in het dier. Dit betekent dat in bepaalde gevallen (bijvoorbeeld bij stress als gevolg van een kalving) het dier het virus terug gaat uitscheiden en daardoor weer andere dieren kunnen besmet geraken.

De besmetting verspreidt zich voornamelijk door aankoop van een besmet dier of door contacten tussen de dieren op de weide, uitzonderlijk door menselijke contacten. De symptomen zijn een verminderde eetlust, een waterige, slijmerige neusuitvloeï, hoge koorts en verwerpingen.

Hoe IBR vaststellen?

In eerste instantie is het belangrijk om de juiste diagnose te stellen. Is mijn dier besmet en al of niet drager van het wild virus? Een bloedanalyse kan uitsluitsel geven. Met behulp van de merktechnologie is het momenteel perfect mogelijk om het verschil

te zien tussen een gevaccineerd dier en een dier dat besmet is met het virus. Een gevaccineerd dier maakt enkel gB-antistoffen aan, een besmet dier gB- én gE-antistoffen (tabel 1). Een correcte diagnose vormt de basis van een goede vaccinatiestrategie.

Uit onderzoek, uitgevoerd door Dierengezondheidszorg Vlaanderen (DGZ) in 2007 en 2008, bleek dat 20 tot 23% van de dieren in Vlaanderen positief is. In 2006 bleek op meer dan 40% van de bedrijven alle dieren negatief te zijn. Op 24% van de bedrijven waren enkel de koeien positief en de jonge dieren negatief.

Officieel bestrijdingsplan in België

Het Koninklijk Besluit over de bestrijding van IBR, dat gepubliceerd werd op 4 januari 2007, bepaalt dat het IBR-bestrijdingsplan ten laatste vanaf 2012 verplicht in België van start zal gaan. De minister kan dit evenwel vervroegen. Op dat moment zullen alle bedrijven een IBR-statuuat toegewezen krijgen. I4 staat voor

Tabel 1 gB versus gE-antistoffen

gB-Elisa	gE-Elisa	Betekenis
Negatief	Negatief	Het dier is niet besmet en niet gevaccineerd.
Positief	Negatief	Het dier is niet besmet, maar wel gevaccineerd.
Positief	Positief	Het dier is besmet.

officieel vrij, er zijn geen antistoffen in het bloed en vaccinatie is niet toegestaan; I3 betekent vrij van IBR, seronegatief voor het wild virus, maar vaccinatie is wel toegestaan; I2 is een besmet bedrijf, de dieren zijn positief voor het wild virus en vaccinatie is verplicht; en van bedrijven met I1 is het IBR- en het vaccinatiestaat niet of onvoldoende gekend.

Vanaf dan zullen in ons land ook een aantal beperkingen gelden met het oog op de bestrijding van het virus. Zo kan men het weidebeloop beperken of verbieden voor bedrijven met het I1-statuut, deelname aan prijskampen beperken tot bedrijven met I3/I4-statuut, ... Nu al legt de overheid enkele verplichtingen op aan de sector. Er geldt een meldingsplicht van een klinische en bevestigde IBR-uitbraak; KI-centra moeten een I4-statuut hebben; voor deelname aan prijskampen is een I2 of I3/I4-statuut vereist, de dieren moeten in elk geval seronegatief zijn voor het wild virus en gevaccineerde dieren moeten opnieuw gevaccineerd worden; tot slot moeten bedrijven met een I2/I3/I4-statuut de spelregels van het statuut volgen (bijvoorbeeld een aankooponderzoek voor I3/I4, vaccinatie voor I2, ...).

In juli vorig jaar hadden 524 Vlaamse bedrijven een officieel IBR-statuut waarvan de overgrote meerderheid (458) met een I2-statuut. In de meeste gevallen gaat het om bedrijven die regelmatig aan prijskampen deelnemen. In werkelijkheid zijn er meer bedrijven die vaccineren, maar vragen ze nog geen statuut aan.

IBR-bestrijding op bedrijfsniveau

Bedrijven die nog niet vaccineren tegen IBR doen er goed aan om nu al te starten. Het duurt verschillende jaren vooraleer het virus op het bedrijf is uitgeroeid. Zo zullen op een volledig positief bedrijf, dat in 2009 startte met 2 vaccinaties per jaar, in 2012 nog steeds de dieren ouder dan 4 jaar latente dragers van het IBR-virus zijn.

Voor men start met vaccineren, is het aan te bevelen om de infectiegraad op je bedrijf te kennen. Hiervoor kan je een steekproef of bedrijfsvenster laten uitvoeren. Je moet dan van 3 verschillende leeftijdsgroepen (bijvoorbeeld 5 dieren jonger dan 8 maanden, 5 eerste kalfskoeien en 5 van de oudste koeien) een bloedanalyse (Elisa-antistoffenbepaling) laten uitvoeren.

Bij een negatief resultaat zijn er verschillende opties mogelijk. Je kan dan een volledig bedrijfsonderzoek uitvoeren om een I3 (vaccinatie nog toegelaten) of een I4-statuut (geen vaccin-antistoffen meer aanwezig) aan te vragen. Als er niet (meer) gevaccineerd wordt, is de veestapel kwetsbaar voor eventuele (her)besmettingen. Daarom moet je de nodige beschermende maatregelen (quarantaine, weidebeloop, aankoop) nemen, ook *biosecurity* genoemd.

Bij een positief bedrijfsvenster is vaccinatie aangewezen. Zijn enkel de oudere koeien besmet, dan kan je overwegen om enkel de oudere koeien te vaccineren tot ze het bedrijf verlaten hebben. Dit is nodig om heruitscheiding bij deze koeien te voorkomen of te beperken. Als ook de jongere dieren positief blijken, circuleert het virus tussen de dieren. Men gaat dan best over tot een algemene vaccinatie van de veestapel om de 6 maanden. Een goed doordacht vaccinatieschema is de basis voor het volledig IBR-vrij maken van de veestapel. Je dierenarts kan je hierbij met raad en daad bijstaan.

Wat is BVD?

Boviene Virale Diarree (BVD) daarentegen is een complexe ziekte met vele gedaanten. De ziekte kan aanleiding geven tot zwakke of misvormde kalveren en diarreeproblemen. Verder is BVD ook vaak de onderliggende oorzaak van andere problemen, zoals vruchtbaarheidsstoornissen, abortus, griep en *Mucosal Disease* (ziekte van de slijmvliezen). Een besmetting met BVD kan belangrijke economische verliezen veroorzaken van 30 à 60 euro per gemiddeld aanwezige koe per jaar.

Als een dier met het virus in contact komt, zal het er levenslang afweerstoffen tegen aanmaken. Men spreekt hier van een seropo-

sitief dier. Bij een nieuwe besmetting zal het geen ziektesymptomen meer vertonen en is het levenslang beschermd. Bij de eerste besmetting zal het dier zelf tijdelijk het virus uitscheiden, maar na 21 dagen terug virusnegatief worden. Het BVD-virus veroorzaakt transiënte (voorbijgaande) infecties, terwijl het IBR-virus latente (levenslang) infecties veroorzaakt.

Een uitzondering hierop zijn de immunotolerante kalveren, ook BVD-virusdragers of IP1's genoemd. Zij scheiden permanent het BVD-virus uit en kunnen altijd andere dieren besmetten. Deze dieren zijn – tussen de eerste en vierde maand van de dracht – als foetus zelf besmet geraakt in de baarmoeder. Deze kalveren worden normaal geboren, maar zijn niet in staat om zelf antistoffen op te bouwen tegen het BVD-virus. Ongeveer 1% van de rundveepopulatie bestaat uit deze permanente virusuitscheiders, zij vormen het grootste gevaar voor besmetting. Vroeger was men van mening dat deze dieren altijd jong stierven, nu komen meer en meer volwassen BVD-virusdragers voor en hun nakomelingen zijn ook steeds virusdragers.

De ziekte verspreidt zich voornamelijk door aankoop van immunotolerante runderen of een rund drachtig van een immunotolerant kalf. Daarnaast kan het virus zich verspreiden via rechtstreeks contact tussen de dieren op de weide, op prijskampen, op veilingen of via een dekstier.

Hoe BVD vaststellen?

De diagnose van BVD wordt gesteld door verschillende testen. Met een Elisa-antistoffentest kan men de aanwezigheid van antistoffen aantonen. Een positief resultaat wijst erop dat het dier in contact kwam met BVD. De PCR- en Elisa-antigeentest worden gebruikt om de aanwezigheid van het virus aan te tonen. Bij een positief testresultaat kan het dier ofwel tijdelijk besmet zijn met BVD, ofwel een drager zijn. Een tweede Elisa-antigeentest, 21 dagen later, kan definitief uitsluitel geven. Bij een positief resultaat is het dier een drager.

BVD-bestrijding in België

Momenteel is er in België geen wettelijk kader voor een nationaal bestrijdingsplan. Sinds 4 februari 2009 wel een nieuw KB over de koopverniegende gebreken bij runderen in voege. De koopverniegiging is van toepassing voor elk rund met 2 positieve BVD-antigeentestresultaten, met een tussentijd van minimum 21 dagen. Voor deze immunotolerante dieren of BVD-virusdragers geldt nu een koopverniegiging. De aanvraag tot koopverniegiging moet men wel binnen de 30 dagen na aankoop inroepen. Je moet dus snel reageren bij een positief resultaat. Beter kan je opteren voor de aankoop van dieren met een BVD-certificaat (dit wil zeggen geen BVD-virusdrager of IP1). Dit certificaat kan je krijgen voor alle dieren die op een leeftijd ouder dan 6 maanden negatief getest werden voor BVD-antigenen. Dit certificaat is levenslang geldig.

Uit resultaten die DGZ verzamelde, blijkt dat bijna 2% van de aankooponderzoeken in 2007 en 2008 positief tekenden voor BVD. Het blijft dus uiterst belangrijk om bij aankoop de dieren te controleren op BVD. Het pas gepubliceerde KB is een eerste belangrijke stap vooruit in de nationale bestrijding.

BVD-bestrijding op bedrijfsniveau

Om de infectiegraad op je bedrijf te kennen, moet je in eerste instantie een steekproef (bedrijfsvenster) laten uitvoeren. Hiervoor worden een vijftiental bloedstalen van 3 leeftijdscategorieën genomen. Het gaat om het jongvee met een leeftijd van 8 tot 12 maanden (de belangrijkste groep), de eerstekalfskoeien (3 à 4 maanden gekalfd) en de volwassen dieren. Men kan dezelfde stalen gebruiken voor zowel het IBR- als het BVD-bedrijfsvenster. Uit het bedrijfsvenster kan je enkele zaken afleiden. Als er bij het jongvee antistoffen gevonden worden, dan zijn er vermoedelijk BVD-virusdragers op het bedrijf en moeten deze opgespoord worden. Als men enkel bij de eerstekalfskoeien antistoffen vindt,

dan moet je het onderzoek bij het jongvee na enkele maanden (laten) herhalen. Treden er daarnaast ook nog vruchtbaarheidsproblemen op bij de koeien, dan is vaccinatie bovendien aangewezen. Als bij geen enkel dier antistoffen worden gevonden, dan moet je de dieren goed opvolgen (monitoring). Monitoring betekent dat je om de 4 à 6 maanden een jongveevenster (Elisa-antistoffentest) laat uitvoeren.

Voor het opsporen van dragers moet je alle dieren testen. Je kan dit doen zoals in het volgende voorbeeld. Op een bedrijf van 120 runderen wordt bij 4 groepen dieren of *pools* (best ongeveer dezelfde leeftijd) een mengstaal van bloed genomen. Op dit bloedstaal voert men een PCR-test uit om de aanwezigheid van het virus op te sporen. Als uit de PCR-test blijkt dat 1 *pool* positief is, moeten aan de hand van de Elisa-antigeentest alle dieren binnen deze *pool* individueel onderzocht worden. De positieve dieren moet men 21 dagen later nog eens testen om na te gaan of ze effectief drager zijn. Deze dieren moet men opruimen. Als er in het voorbeeld 1 dier drager is, zijn de kosten voor het opsporen ervan 466 euro.

Er is een andere, kostenbesparende methode om dragers op te sporen, maar deze vraagt een goede administratieve opvolging. Men start met het testen op de aanwezigheid van het virus bij de jongste generatie (alle dieren zonder nakomelingen). Enkel van diegenen die positief werden bevonden (BVD-virusdragers), worden de moeders en vaders getest. De moeder van een immunotolerant kalf is ofwel ook een BVD-virusdrager, ofwel tijdens de dracht geïnfecteerd. Is het kalf geen virusdrager, dan kan de moeder nooit een virusdrager zijn.

Na het opsporen en opruimen van de laatste BVD-virusdrager moet je nog minstens een jaar alle pasgeboren kalveren testen op de aanwezigheid van het virus. Dit gebeurt ofwel vóór de biestopname, ofwel op een leeftijd van 6 maanden. In de periode tussenin kan het kalf immers nog maternale antistoffen tegen BVD in het bloed hebben.

De belangrijkste maatregelen om BVD te bestrijden of te voorkomen, zijn het opsporen en opruimen van BVD-virusdraggers, tot 1 jaar na de laatste opruiming van BVD-virusdraggers de pasgeboren kalveren testen, vaccinatie, een gesloten bedrijfsvoering (of toch zo veel mogelijke contacten vermijden) en bij aankoop van dieren een BVD-onderzoek uitvoeren, ofwel het BVD-certificaat opvragen. Vergeet niet bij aankoop van drachtige dieren het kalf te testen bij de geboorte! Maar al te vaak sluipt BVD op die manier een bedrijf binnen.

Conclusie

Als je als rundveehouder overtuigd bent van het belang van een gezonde veestapel, neem dan contact op met je bedrijfsdierenarts of met DGZ. Samen met hen kan je een bestrijdingsplan voor je bedrijf uitwerken. Momenteel voorziet het Sanitair Fonds een bijdrage in de kosten voor een bedrijfsonderzoek op IBR. Als je na het uitvoeren van het bestrijdingsplan voor IBR en BVD een veestapel met een hoog gezondheidsstatuut krijgt, dan is het ook belangrijk om naar de toekomst toe dit statuut te bewaren. Daarom is bioveiligheid of *biosecurity* belangrijk om een nieuwe besmetting te vermijden. Voer bij aankoop zeker altijd de nodige onderzoeken uit voor deze dieren in de groep komen. Op deze manier streef je naar gezonde dieren, de basis voor een gezond en rendabel bedrijf. ■